

Základní škola JIH, Mariánské Lázně, Komenského 459, příspěvková organizace
<http://www.skolajih.cz>
sekretariat@skolajih.cz
tel.: 353 612 008, 601 358 238

STRATEGIE PŘEDCHÁZENÍ ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI

vychází z Vyhlášky č. 27/2016 Sb.

Školní neúspěšnost je vážným problémem, jehož řešení si vyžaduje náročnou práci se žákem a často také s rodiči žáka. Bývá důsledkem individuálních rozdílů v osobnosti žáků, v jejich výkonnosti, motivaci a jejich rodinné výchově. Neprospěch je často způsoben souborem příčin, které je třeba dobře rozpoznat.

Cílem je včas vyhledávat potenciálně neúspěšné žáky a vytvořit podmínky ke zlepšení jejich školní neúspěšnosti.

Neúspěšný žák si ve stanoveném čase nedokáže osvojit probírané učivo a v klasifikačním období neprospívá z jednoho nebo více předmětů. Vytipování potenciálně neúspěšných žáků provádí během klasifikačního období vyučující a třídní učitel s výchovným poradcem a vedením školy.

Školní poradenské pracoviště – metodik prevence pro 1. a 2. stupeň, výchovný poradce pro 1. a 2. Stupeň, speciální pedagog – poskytují pedagogickým pracovníkům podporu zejména:

- komunikací s neúspěšným žákem
- komunikací se zákonnými zástupci
- podporou vztahu vyučujícího a žáka
- podporou vztahu vyučujícího s třídním učitelem a ostatními pedagogickými pracovníky
- komunikací s odbornými pracovišti (PPP, SPC, SVP, atd.)

Doprovodné projevy školní neúspěšnosti žáků:

- **neurotické příznaky** – nechutenství, negativní psychogenní zvracení, tiky, školní fobie
- **poruchy chování** – lži, záškoláctví, útky z domova, útky ze školy
- **obranné mechanismy** – ztráta motivace. Pocity méněcennosti, úniky do nemoci, fantazie, regrese

Při řešení školních neúspěchů je nutná úzká spolupráce pedagogických pracovníků, zákonných zástupců žáka a pochopitelně žáka samotného. Mnohdy je nutné zapojení a konzultace s dalšími odborníky.

Všichni se podílejí především na stanovení převažujícího **typu školní neúspěšnosti**:

- **absolutní školní neúspěšnost** – způsobena málo rozvinutými intelektovými schopnostmi žáka, projevuje se zpravidla neprospěchem ve více předmětech
- **částečná a relativně dlouhodobá neúspěšnost** - způsobena nerovnoměrnou strukturou nadání, mimointelektovými důvody, dlouhodobou zdravotní indispozicí, sociokulturním znevýhodněním, unavitelností, neurotickou reaktivitou, atd. Školní výkon zaostává za intelektovými schopnostmi a předpoklady. Jedná se o tzv. podvýkonový syndrom.
- **epizodické neprospívání** – vyvoláno momentální indispozicí, pubertálními projevy, vztahovými problémy, apod.

Na zjištění příčin školní neúspěšnosti se podílejí vyučující, třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence, vedení školy, zákonní zástupci a neúspěšný žák.

Nejčastější příčiny:

- **osobnost dítěte** – úroveň rozumových schopností, nedostatek vůle, nedůslednost v přípravě, nepozornost, nezájem, kázeňské přestupky, pubertální projevy, sociálně rizikové chování, zdravotní stav.
- **nepodnětné rodinné prostředí** – nevhodný výchovný styl, přehnané nároky, autoritativní výchova, nezájem rodičů, výchovné zanedbávání, nepodnětné rodinné prostředí, sociokulturní znevýhodnění, návykové látky, rozvod, úmrtí
- **špatná docházka na vyučování** – neúčast žáků ve výuce, z toho plynoucí špatné porozumění probírané látce a následné nezvládnutí učiva
- **ve škole** – přístup pedagogických pracovníků, vztahy mezi spolužáky, kamarády, vrstevníky

Každý případ školního neprospěchu má svou individuální souhru příčin a podmínek, vlastní vývoj a dynamiku.

Pedagogičtí pracovníci předcházejí školní neúspěšnosti žáků tím, že:

- znají žákovi vzdělávací možnosti
- jsou se žákem v pravidelném kontaktu
- mají přehled o úrovni vědomostí a dovedností žáka
- znají příčiny jeho nedostatků při plnění školních povinností
- znají žákův zdravotní stav
- znají žákovo rodinné zázemí
- stanovují pravidla vzdělávacího procesu a způsoby hodnocení v daném předmětu
- efektivně podporují žáka, motivují jej ke školní práci
- nabízejí zákonným zástupcům konzultační hodiny (první pondělí v měsíci, 15,00 – 16,00 hod.)

Doporučený postup pro prevenci školní neúspěšnosti

Hlavním opatřením je jednoznačně zvýšená spolupráce s rodiči!

Po prvním čtvrtletí TU písemně informují rodiče žáků, kteří za toto čtvrtletí neprospívají (hodnocení známkou dostatečný nebo nedostatečný a vyučující vyhodnotí vývoj jako rizikový).

1. Přímá podpora neúspěšného žáka ve výuce učitelem – individualizace výuky

- pozorování žáka ve výuce, aktivizační metody, hodnocení přístupu
- konzultace zjištěného stavu s ostatními vyučujícími a třídním učitelem
- hledání příčin neúspěšnosti se žákem a zákonnými zástupci
- volba vhodných forem a metod práce - **individualizace** přístupu, stanovení minimálního obsahu učiva, užívání podpůrných pomůcek
- výstupy vzdělání nejsou upravovány
- vedení stručných písemných záznamů o průběhu přímé podpory
- prokazatelně informuje zákonné zástupce o výsledcích
- zápis v matrice

2. **Plán pedagogické podpory** – vypracovává třídní učitel ve spolupráci se všemi vyučujícími, seznámí s ním žáka a jeho zákonné zástupce, společně s výchovným poradcem je pravidelně jednou měsíčně vyhodnocován. Podpůrný plán pro neprospívající žáky je souhrn opatření nabízených žákům a jejich rodičům, který se podpisem všech stran stává pro všechny závazným. Po třech měsících je vyhodnocena efektivita PLPP. Vzdělávání dle plánu může pokračovat dál, ale pokud podpůrná opatření jsou nedostačující, žák je po dohodě s rodiči odeslán do PPP nebo SPC.

Práce se žákem: individualizace, plán pedagogické podpory

Pro úspěšnost PLPP jsou podstatné především **formy a metody** využívané učitelem, ke kterým patří:

- **podpůrný studijní plán**, tj. stanovení přiměřeného obsahu učiva – učitel stanovuje obsah učiva určený k osvojení v rozsahu, který odpovídá žakovým vzdělávacím možnostem (intelektovým i sociálním)
- **zadávání pravidelných úkolů** vycházejících ze stanoveného obsahu učiva
- **možnost plnit zadané úkoly** v rámci doučování nebo pedagogické intervence
- **užívání podpůrných aktivit** – oznámení písemné práce, stanovení termínu zkoušení z konkrétního učiva, umožnění opravného pokusu
- **používání podpůrných pomůcek při samostatné práci** – přehledy učiva, tabulky, kalkulačka, apod. (pomoc lépe se orientovat v učivu)
- **individuální práce se žákem** v rámci individuálních konzultací i v rámci vyučovací hodiny – pomoc žákovi odstranit výrazné mezery v učivu, podpora při výkladu nového učiva
- **vedení písemných záznamů o průběhu podpory** – zadání úkolu, termín splnění, poskytování pravidelných informací o průběhu podpůrných opatření rodičům a výchovnému poradci – informace o přístupu žáka k plnění povinností v časovém sledu
- **domluva konzultačních hodin** – učitel si zve žáka na konkrétní termín v případě, že žák potřebuje opakovaně vysvětlit probírané učivo; učitel informuje rodiče, jak mohou své dítě podpořit
- **podpůrná opatření ve škole** - doučování

3. Vyšetření v PPP nebo v SPC

Pokud podpůrná opatření 1. stupně jsou nedostačující, žák je po dohodě s rodiči odeslán do PPP nebo SPC. Žáka je nutné podrobit kvalitní pedagogické, speciálně-pedagogické a případně psychologické diagnostice, aby byly odhaleny konkrétní příčiny selhávání žáka ve škole. Diagnostika žakových možností, učebních stylů a vzdělávacích potřeb nám umožní nastavit vhodná opatření.

Možná opatření volíme individuálně na základě diagnostiky.

- **poruchy učení a chování, jiná zdravotní omezení a znevýhodnění** - kompenzace nedostatků s pomocí speciálně pedagogických metod a postupů na základě doporučení z PPP nebo SPC, integrace žáka a vytvoření IVP nebo zařazení žáka do třídy zřízené dle § 19
- **odchylka v celkové úrovni inteligence** - žákovi bude stanoveno základní učivo, které po něm bude požadováno dle jeho možností a schopností, vhodné metody práce, motivace – zažití úspěchu, možnost opravit si známku, individuální konzultace ve vyučování i mimo něj, spolupráce s PPP – integrace na základě IVP a realizování dalších podpůrných opatření doporučených poradnou.
- **žáci sociálně znevýhodnění** - motivace žáka k učení, spolupráce s rodinou, vytvoření podmínek pro domácí přípravu i ve škole (pedagogická intervence), přístup k internetu.
- **žáci s vysokou absencí** - velmi často ohrožení sklouznutím do školní neúspěšnosti, včas žákům nabídnout podporu při zvládnutí zameškaného učiva – vytvořit plán dostudování učiva a termíny dozkoušení, konzultace se žákem a s rodiči - domluvit se na zvýšeném dohledu nad žákem. Pokud žák zamešká více než 100 hodin výuky, vyvolává se preventivně jednání s rodiči. Přítomni TU, žák, rodič, výchovný poradce nebo metodik prevence, popř. učitel předmětu, kde se objevily výukové problémy. Domluví se podpora žákovi tak, aby byl schopen kompenzovat svou absenci.

V případě záškoláctví nebo záškoláctví krytého rodiči se hlásí písemně na OSPOD.

Podpůrná opatření ve škole:

- **individuální práce** se žákem v rámci vyučování
- **PSPP** – speciálně pedagogické vzdělávací a reedukační činnosti se skupinou žáků (max. 6 žáků ve skupině)
- **PI** – individuální práce se skupinou žáků mimo vyučování (PO 1)
- doučování (v rámci Šablon III)
- Národní doučování

- **Úprava obsahu vzdělávání v základním vzdělávání** – 3 hod. týdně ČJ navíc pro cizince (max. 6 žáků ve skupině)

Spolupráce s rodiči

- pravidelné informování rodičů o výsledcích výchovně vzdělávacího procesu (KH – každý měsíc; TS – 3x ročně)
- případné osobní konzultace s rodiči
- soustavný dohled rodičů na domácí přípravu žáka na vyučování

Možné příčiny školní neúspěšnosti

1. Sociálně psychologické faktory školní neúspěšnosti

1.1. Nedostatky a závady v rodinném a školním i mimoškolním prostředí

- vztah mezi socioprofesionálním zařazením rodičů a prospěchem žáků
- bytová situace zejména v rodinách s více dětmi (žák nemá dostatek klidu)
- názor rodičů na význam vzdělání jejich dítěte a jazyková kultura rodinného prostředí
- nesprávné typy výchovy v rodině – nedostatečná, ale i rozmazlující, infantilní, příliš úzkostlivá, ambivalentní, laxní, kontrastní, perfekcionistická, protektivní, zavrhuje
- psychické, emoční strádání a chronická konfliktová či krizová situace v rodině
- úroveň, kvalita i kvantita kontroly přípravy žáků na vyučování ze strany rodičů
- zájem rodičů o výsledky výchovy a vzdělání a o budoucí povolání svých dětí

1.2. Nedostatky ve výchovně vzdělávacím procesu školy

- malá aktivizace žákovy osobnosti ve vyučování
- nedostatky v respektování vývojových hledisek a principů pedagogické práce
- nedostatky v interakci učitel a žák, žák a spolužáci
- nedostatky v psychologicko-pedagogickém postoji učitele vůči neprospívajícím žákům
- zužování práce jen na didaktická hlediska za opomíjení výchovně vzdělávacího procesu
- konflikty ve spolupráci školy a rodiny
- odlišné kulturní prostředí, odlišné kulturní podmínky

1.3. Mimoškolní prostředí

- pro vzdělávání žáka má nepříznivý dopad žákovo členství v závadové partě spolužáků

2. Biologicko-psychologické faktory školní neúspěšnosti

- přetrvávající neuropsychické nezralosti pro školu
- vývojové fáze se zvýšenými nároky na metabolismus (růstová akcelerace s jejími důsledky)
- pohybový neklid
- percepčně motorické poruchy (např. zrcadlové psaní čísel a písmen)
- smyslové vady (např. vada zraku a sluchu apod.)
- řečové vady
- dysporuchy
- nevyhraněná lateralita (např. přecvičované leváctví)
- lehké mozkové dysfunkce (ADD nebo ADHD)
- předchorobí dítěte
- choroby způsobené neurotrofními viry (po zánětu průdušních žláz dochází k poruchám pozornosti)
- endokrinopatie (zvýšená činnost štítné žlázy)
- záchvatovité onemocnění (epilepsie)
- postinfekční pseudoneurastické stavy (po infekční žloutence zvýšená únavnost, poruchy paměti)

- chronická onemocnění
 - rekonvalescence
 - stavy zvýšené únavnosti a kolísavé výkonnosti
 - neuropsychické či afektivní lability a neurotické tendence (snížení koncentrace pozornosti)
 - pubertální povahové změny (zejména u chlapců) – emoční lability, zvýšená vnitřní tenze a únavnost, převaha mimoškolních zájmů, lability sebehodnocení aj.
 - neuspokojení základních psychických potřeb dítěte – potřeba lásky a bezpečí
- Děti psychicky deprivované pracují často pod úrovní svých schopností, ztrácejí zájem o učení, mívají poruchy chování a zaměřují se na získání náhradního uspokojování svých potřeb.

3. Intrapsychické příčiny školní neúspěšnosti

- záporný vztah žáka k učení
- nedostatečná školní motivace
- záporný vztah žáka k učiteli
- hypobulie (oslabené volní úsilí)
- školská fobie (chorobný strach ze školy)
- intelektuální pasivita (nadání žáci se spokojují jen s průměrnými a nižšími výsledky, i když jejich kapacita stačí na výsledky nadprůměrné)
- poruchy sebecitu (pocit méněcennosti, snížená sebedůvěra)

Opakování ročníku je nadále nutné při selhání všech výše zmíněných podpůrných opatření.

V Mariánských Lázních 01. 09. 2024

Zpracovala: Mgr. Lubomíra Hrdonková
(výchovná poradkyně pro 1. st)